

Zonnestraal,

ANNETTE KOENDERS
senior beleidsadviseur Cultureel Erfgoed,
Gemeente Hilversum

een genezende omgeving

(Foto archief Zonnestraal)

Arbeids- en nazorgkolonie ter genezing van tbc-patiënten Zonnestraal in Hilversum werd gebouwd in 1928-1931. Dit nationale monument is een inspiratiebron voor de tbc-bestrijding.

Bijzonder was dat het initiatief tot de bouw van Zonnestraal werd genomen door de Algemene Nederlandse Diamantbewerkerbond. Voor de oprichting werd geld ingezameld door het Koperen Stelen Fonds, met de verkoop van afvalproducten uit de diamantindustrie en landelijke inzamelingsacties. Zo werd Zonnestraal, bedoeld voor arbeiders van alle gezindten, realiteit onder de bezielende leiding van de destijds alom bekende 'ome' Jan van Zutphen.

Ultramodern

Architecten Jan Duiker en Bernard Bijvoet verdiepten zich tien jaar lang samen met artsen en geneesheer-directeuren in de genezing van tuberculose in de wereld. Zij kozen voor een ultramoderne aanpak waarbij de holistische benadering van de cliënt centraal stond. In de werkplaatsen en op het 116 hectare grote landgoed werd gewerkt om op krachten te komen. Niet alleen genezing door rust en arbeid was het doel, maar ook voorbereiding op de terugkeer naar de maatschappij als zelfredzame burger.

De vooruitstrevende aanpak uitte zich ook

in de architectuur en de positionering te midden van bos en heide. De witte gebouwen van beton, glas en staal zijn een uniek voorbeeld van de architectuurstroming het Nieuwe Bouwen.

Vorm werd bepaald door functie. Elk stadium in het genezingsproces had zijn eigen ruimte. Het geheel functioneerde als een 'genezende machine'. In het economiegebouw zaten de medische ruimtes, de keukens en de eetzaal waar ook evenementen plaatsvonden. Beide paviljoens met balkons waren georiënteerd op het zuiden. In de paviljoens had elk van de 100 patiënten een eigen kamer (!) met een afmeting van 3x3 meter en een goede luchtcirculatie.

Toegankelijkheid

Zonnestraal is uniek vanwege de ultramoderne vormgeving van alle factoren die zouden kunnen leiden tot bestrijding en genezing van tuberculose: licht, lucht, ruimte en beweging, waartoe elke patiënt in gelijke mate toegang had. Deze gelijke en maximale toegankelijkheid werd mogelijk gemaakt in aan alle zijden open-gewerkte gebouwen.

De in Zonnestraal geconcretiseerde concepten raken de actualiteit: gelijke toegankelijkheid tot gezondheidszorg voor iedereen, ongeacht afkomst en levensovertuiging. Zorg voor de zieke medemens op grond van solidariteit. Inrichting van het genezingsproces vanuit de overtuiging dat

lichaam en geest samengaan, dat arbeidstherapie en zelfredzaamheid bijdragen aan re-integratie en een bredere sociaal-maatschappelijke verbetering.

De gebouwen en het omringende landgoed vormden een genezende omgeving op grond van de tot dan toe bekende niet-medicamenteuze geneesmiddelen. Deze vormgegeven omgevingsfactoren, van belang voor lichamelijk, geestelijk en sociaal herstel en tegenwoordig bekend als 'evidence based design', worden toegepast in vernieuwende ziekenhuizen zoals het Erasmus MC en Beatrixoord.

Inspiratiebron

De afgelopen 30 jaar is intensief gewerkt aan behoud en restauratie. Nederland had het voornemen om Zonnestraal voor te dragen voor de UNESCO Werelderfgoedlijst. Helaas heeft minister Ingrid van Engelshoven onlangs besloten het unieke en internationaal gewaardeerde Zonnestraal niet voor te dragen. Desondanks is dit nationale monument een blijvende inspiratiebron voor integrale en vooruitstrevende bestrijding van tuberculose in een wereld waar jaarlijks nog steeds 1,7 miljoen mensen aan tuberculose overlijden.

EXPOSITIE OP UNION-CONGRES

In de reizende tentoonstelling over de tbc-bestrijding 'Story of hope' heeft de geschiedenis van Zonnestraal een prominente plaats.